

ที่ สค๐๐๐๑/๑๐๔๕

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๒๘ อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม ๑๐๕๐๐

๕ มิถุนายน ๒๕๕๒

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง "การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพ"

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และมีศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำมาสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เกิดความมั่นคงในระยะยาวได้ โดยใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทางออกสำคัญสำหรับการรองรับปัญหาที่เกิดจากวิกฤติทางเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงได้ดำเนินการศึกษา จัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการในเชิงนโยบาย เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ ๘/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๒ ได้พิจารณาเรื่องดังกล่าว และมีมติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เรื่อง "การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพ" ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ๒ ประเด็นหลักๆ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ

๑.๑ ส่งเสริมให้ความรู้แก่ชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ

๑.๒ สนับสนุนให้มีกองทุนการวิจัยและสนับสนุนให้มีนักวิจัยวิทยาศาสตร์พื้นฐานและนักวิจัยเทคโนโลยีชีวภาพ นักวิทยาศาสตร์ระดับท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาและวิจัย สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านเกษตรกรรม อาหาร ยา และพลังงาน โดยการกำหนดให้งานวิจัยดังกล่าวต้องเป็นงานวิจัยที่ใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรชีวภาพ หรือต่อยอดจากองค์ความรู้ของท้องถิ่น

/๑.๓ สนับสนุน...

๑.๓ สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดย่อม และบริษัทในประเทศสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ผลการวิจัยจากข้อ ๑.๒ หรือผลงานการวิจัยที่เคยมีแต่เดิม และปรับใช้ในระดับที่สามารถแข่งขันกับตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

๑.๔ ด้านการให้ติดตามสถานการณ์การอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของโลก ทั้งที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งด้านบทบาทบรรษัทที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าว เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ เป็นการเฉพาะ เพื่อป้องกันปัญหาโจรสลัดชีวภาพ (Biopiracy) การจัดทำความตกลงระหว่างประเทศในเชิงรุก นโยบายเชิงรุกทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศและชุมชน ตลอดจนการรับมือกับภัยคุกคามสมัยใหม่ที่เป็นผลมาจากการแย่งชิงประโยชน์และผลกระทบที่เกิดจากเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ เป็นต้น

๒. จัดทำโครงการนำร่อง สนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพเพื่อให้เกิดการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว เพื่อรองรับวิกฤติเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น ซึ่งโครงการดังกล่าวให้มีกิจกรรมหลักดังต่อไปนี้

๒.๑ การฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุกรรมข้าวพื้นบ้าน รวมถึงพันธุกรรมท้องถิ่นอื่นๆ โดยเครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ

๒.๒ การส่งเสริมระบบการเกษตรที่อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ฯลฯ

๒.๓ การสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรในรูปแบบ “โรงเรียนชาวนา” “โรงเรียนการแพทย์พื้นบ้าน” และ “โรงเรียนป่าชุมชน” ฯลฯ ซึ่งเป็นประสบการณ์ดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จของเกษตรกร ชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน หรือโครงการขนาดเล็กของรัฐ เพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมเหล่านั้นให้สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้นในฐานะศูนย์การเรียนรู้ หรือเพื่อขยายผลกิจกรรมเหล่านั้นไปสู่พื้นที่อื่นๆ

๒.๔ พัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย รวมทั้งการรักษาสุขภาพแบบแผนไทยโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เริ่มต้นจากท้องถิ่น โดยอาจมีรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับประสบการณ์และภูมิปัญญาของทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละภูมิมินิเวศนั้นๆ

๒.๕ การพัฒนาจัดทำระบบเครือข่ายฐานข้อมูลแห่งชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้พิจารณาให้นักศึกษาที่จบการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ หรือจากสาขาที่เกี่ยวข้องซึ่งยังไม่สามารถหางานได้เพราะปัญหาของวิกฤติเศรษฐกิจ เข้าร่วมในโครงการจัดทำระบบข้อมูลโดยให้ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรสาธารณประโยชน์ในระดับท้องถิ่น

/ ซึ่งในการ...

ซึ่งในการบริหารโครงการนำร่องและกิจกรรมที่เกิดขึ้น ให้จัดทำในรูปคณะกรรมการพหุภาคี ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และ นักวิชาการทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ประจักษ์ เพื่อให้โครงการนี้เป็นโครงการและกิจกรรมพิเศษซึ่งระดมความรู้ ความสามารถ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง และเพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการไป ได้อย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ให้ศึกษารูปแบบการ บริหารหลายโครงการในอดีตพิจารณาเปรียบเทียบประกอบด้วย

(รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอได้โปรดแจ้ง ให้ทราบในโอกาสแรกด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายโคทม อาริยา)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักกิจการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐ - ๒๖๑๒ - ๙๒๑๘

โทรสาร. ๐ - ๒๖๑๒ - ๙๑๕๒

ความเห็นและข้อเสนอแนะ
ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เรื่อง การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพ

1. ความเป็นมา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนฐานทรัพยากรเขตร้อน มีความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ประเทศไทยในอดีตได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาของการพัฒนาประเทศในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลไทยไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่เท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากนโยบายส่งเสริมการลงทุนในด้านต่างๆ ตลอดจนการพัฒนากฎหมายและอื่นๆ ในอดีตละเลยต่อฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ในขณะที่เดี่ยวยังทำลายทรัพยากรที่สำคัญของประเทศด้วย

รัฐบาลได้ให้ความสนใจในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มมากขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ โดยบรรจุเรื่องดังกล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ภายใต้ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ” ซึ่งเป็นหนึ่งในห้ายุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่สำคัญของไทย ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ(องค์กรมมหาชน) ในปี 2550 เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพต่อคณะรัฐมนตรี

แต่หากพิจารณาการดำเนินการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของรัฐบาล พบว่า ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ การมีแผนปฏิบัติการ การบริหารจัดการ และการจัดประกายให้ทุกภาคส่วนได้เห็นและให้ความสำคัญต่อการแปลงยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จึงได้จัดให้มี

การศึกษาวิจัย และการรับฟังความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะทางนโยบายเพื่อเสนอต่อรัฐบาล

2. การดำเนินการของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาและเสนอนโยบายในเรื่องดังกล่าวเป็นลำดับ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศ

2.2 เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล เรื่องการส่งเสริมการผลิตยาและสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง

2.3 ร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาและจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น”

2.4 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาข้อเสนอทางนโยบาย ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552 ณ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้เกียรติมาเป็นประธาน และมีข้าราชการระดับสูงในกระทรวงเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก

3. สาระสำคัญและข้อวิเคราะห์

3.1 ศักยภาพของความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) ประเทศไทยยังมีฐานทรัพยากรชีวภาพในระดับสูง มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาต่อยอดไปใช้ประโยชน์ได้อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาของชาติและท้องถิ่นในเรื่องอาหาร และสมุนไพร รัฐบาลพึงตระหนักว่าภูมิปัญญาและฐานทรัพยากรของไทยกำลังถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยต่างชาติ กล่าวคือ

(1.1) ยาที่ได้จากสมุนไพรเป็ล้าน้อยของไทยมีมูลค่าการตลาดต่อปีมากกว่า 800 ล้านบาท

(1.2) สารสกัดกวางเครือที่ต่างชาตินำไปใช้ประโยชน์มีมูลค่ามากกว่า 1,000 ล้านบาท

(1.3) มีข้าวสายพันธุ์อื่นที่มีไซข้าวหอมมะลิถูกจำหน่ายในนามข้าวหอมมะลิโดยต่างชาติปีละมากกว่า 10,000 ล้านบาท

(1.4) น้ำสกัดจากมังคุดซึ่งมีฐานภูมิปัญญาและแหล่งผลิตใหญ่ในประเทศไทยถูกพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่บริษัทต่างชาติครอบครองตลาดซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 50,000-100,000 ล้านบาท/ปี

(2) นอกเหนือจากศักยภาพในทางเศรษฐกิจแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพโดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังเป็นเครื่องมือสำคัญของชาติที่จะสร้างฐานการศึกษา และการพัฒนาที่สำคัญอีกหลายเรื่องสืบเนื่องต่อไป เช่น

(2.1) สร้างความเข้มแข็งของการศึกษาและพัฒนาวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืนบนรากฐานของสังคมไทย เป็นวิทยาศาสตร์ที่ไม่แปลกแยกกับสังคมไทย เป็นวิทยาศาสตร์ที่เป็นรากฐานให้การพัฒนาเทคโนโลยีที่พัฒนาจากเทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้าน

(2.2) สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคชนบท ซึ่งการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพจะทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร การรักษาสุขภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับภาคชนบทอย่างยั่งยืนและเป็นกระบวนการพัฒนาที่สร้างความเข้มแข็งให้กับภาคชนบทในระยะยาว

(2.3) เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนให้ภาคเกษตรในชนบทค่อยๆ ปรับจากการผลิตวัตถุดิบการเกษตรราคาถูกมาเป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นลำดับๆ ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาบริษัทข้ามชาติด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Life Science Industry) หากแต่เป็นการพัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ฐานทรัพยากร วัตถุดิบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในประเทศ เกิดประโยชน์ต่อคนทุกกลุ่มในประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

3.2 บทบาทความหลากหลายทางชีวภาพกับวิกฤติด้านอาหาร พลังงาน และวิกฤติเศรษฐกิจของโลก

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ 3 ประการในระยะเวลาดียวกัน คือ วิกฤติการณ์ด้านอาหาร วิกฤติการณ์พลังงาน และวิกฤติการณ์เศรษฐกิจโลก

โดยวิกฤติการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากมูลเหตุที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ได้แก่ การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจแบบการค้าที่ไม่ได้สร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตที่แท้จริง การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานของเชื้อเพลิงดีก่าบรพพ์จนเกือบหมดสิ้นในเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษเป็นต้น ดังนั้นการตระหนักในคุณค่าและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากความหลากหลายทางชีวภาพจะเป็นทางออกสำคัญของวิกฤติการณ์ดังกล่าวในอนาคต

ขณะนี้พลังงานขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจโลกกำลังจะย้ายจากฐานของการใช้พลังงานดีก่าบรพพ์เป็นพลังงานในรูปแบบอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากประเทศผู้ผลิตน้ำมันกำลังปรับเปลี่ยนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ฐานด้านต่างๆ ซึ่งรวมถึงการเข้ามาลงทุนและครอบครองทรัพยากรในประเทศเขตร้อนทั้งในทวีปเอเชียและแอฟริกา เป็นต้น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของฐานทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศให้มากขึ้น โดยต้องนำเอาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาใช้ในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเหมาะสม เพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และแปรเปลี่ยนวิกฤติการณ์ที่จะเกิดขึ้นให้เป็นโอกาสสำหรับประเทศไทย

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการดังต่อไปนี้

(1) ความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยกำลังเสื่อมโทรม ทั้งที่เป็นความหลากหลายของระบบนิเวศ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ และความหลากหลายทางพันธุกรรม ซึ่งมีสาเหตุประการ คือ โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การก่อสร้างถนน การสร้างเขื่อนในเขตป่าต้นน้ำ โดยสิ่งก่อสร้างดังกล่าวได้ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชพันธุ์ใหม่ ก็เป็นสาเหตุทำให้ชนิดพันธุ์ของพืชพื้นเมืองสูญหายไปอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

(2) เกิดปัญหาการปนเปื้อนทางพันธุกรรม จากการส่งเสริมให้มีการวิจัยและปลูกทดลองพืชตัดแปลงทางพันธุกรรมโดยขาดการมีมาตรการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพที่เข้มงวด ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสิทธิของเกษตรกรเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

(3) เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุด ไม่สามารถมีส่วนร่วมในกลไกการบริหารและจัดการความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างที่ควรจะเป็น ทั้งๆ ที่หลักการการมีส่วนร่วมนี้ได้บรรจุไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมและปัญญาได้ในรัฐธรรมนูญ

(4) ประเทศไทยยังขาดกฎหมายเพื่อการบริหารและจัดการความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นระบบ เช่น กฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นกฎหมายที่แยกส่วนในการบริหารทรัพยากร เช่น กฎหมายป่าไม้ กฎหมายพันธุ์พืช ฯลฯ แต่ขาดกฎหมายที่ใช้บริหารความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวม ทำให้ประเทศไทยยังขาดกฎหมายที่จะจัดการกับทรัพยากรจุลินทรีย์ การรองรับภัยคุกคามจากพันธุวิศวกรรมในการเกษตร และการเจรจาการค้าระหว่างประเทศในเชิงรุกโดยใช้กฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ

ให้กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหน่วยงานหลัก ประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน และองค์กรของประชาชนในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ โดยดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ 4 ด้านซึ่งมีความสำคัญในระดับแรกๆ ดังต่อไปนี้

(1) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้แก่ชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ โดยกำหนดหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัยและจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการสร้างความมั่นคงทางอาหาร การรักษาสุขภาพขั้นพื้นฐาน และปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการสืบทอดวิถีชีวิตของท้องถิ่น

(2) ด้านการสนับสนุนให้มีกองทุนการวิจัยและสนับสนุนให้มีนักวิจัยวิทยาศาสตร์พื้นฐานและนักวิจัยเทคโนโลยีชีวภาพ นักวิทยาศาสตร์ระดับท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาและวิจัย สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านเกษตรกรรม อาหาร ยา และพลังงาน โดยการกำหนดให้งานวิจัยดังกล่าวต้องเป็นงานวิจัยที่ใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรชีวภาพ หรือต่อยอดจากองค์ความรู้ของท้องถิ่น

(3) ด้านการสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดย่อม และบริษัทในประเทศสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ผลการวิจัยจากข้อ 2) หรือผลงานการวิจัยที่เคยมีแต่เดิม และปรับใช้ในระดับที่สามารถแข่งขันกับตลาดภายใน ประเทศและต่างประเทศ

(4) ด้านการให้ติดตามสถานการณ์การอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของโลก ทั้งที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งด้านบทบาทบรรษัทที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าว เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ เป็นการเฉพาะ เพื่อป้องกันปัญหาโจรสลัดชีวภาพ (Biopiracy) การจัดทำความตกลงระหว่างประเทศในเชิงรุก นโยบายเชิงรุกทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ และชุมชน ตลอดจนการรับมือกับภัยคุกคามสมัยใหม่ที่เป็นผลมาจากการแย่งชิงประโยชน์และผลกระทบที่เกิดจากเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ เป็นต้น

4.2 จัดทำโครงการนำร่อง สนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพเพื่อให้เกิดการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว เพื่อรองรับวิกฤติเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น

ผลการศึกษาของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับคณะกรรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น” และจัดประชุมสัมมนาสาธารณะเรื่อง “การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพอย่างยั่งยืน” โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นประธาน และผู้บริหารของ

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้าร่วมเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552 พบว่าในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่โลกและประเทศไทยกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะมีแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการกลับเข้าสู่ภาคการเกษตรเป็นจำนวนมาก

ดังนั้นรัฐบาลต้องให้มีการจัดทำโครงการนำร่องสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานชีวภาพที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเชิงหลักการตามข้อ 4.1 โดยให้จัดทำโครงการอย่างชัดเจน จัดสรรงบประมาณให้อย่างเหมาะสม รวมทั้งให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว ซึ่งโครงการดังกล่าวควรมีกิจกรรมหลัก ดังต่อไปนี้

(1) การฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุกรรมข้าวพื้นบ้าน รวมถึงพันธุกรรมท้องถิ่นอื่นๆ โดยเครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ

(2) การส่งเสริมระบบการเกษตรที่อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ฯลฯ

(3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรในรูปแบบ “โรงเรียนชาวนา” “โรงเรียนการแพทย์พื้นบ้าน” และ “โรงเรียนป่าชุมชน” ฯลฯ ซึ่งเป็นประสบการณ์ดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จของเกษตรกร ชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน หรือโครงการขนาดเล็กของรัฐ เพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมเหล่านั้นให้สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น ในฐานะศูนย์การเรียนรู้ หรือเพื่อขยายผลกิจกรรมเหล่านั้นไปสู่พื้นที่อื่นๆ

(4) พัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย รวมทั้งการรักษาสุขภาพแบบแผนไทย โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เริ่มต้นจากท้องถิ่น โดยอาจมีรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับประสบการณ์และภูมิปัญญาของทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละภูมิภาคนั้นๆ

(5) การพัฒนาจัดทำระบบเครือข่ายฐานข้อมูลแห่งชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้พิจารณารับนักศึกษาที่จบการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ หรือจากสาขาที่เกี่ยวข้องซึ่งยังไม่สามารถหางานได้เพราะปัญหาของวิกฤติเศรษฐกิจเข้าร่วมในโครงการจัดทำระบบข้อมูล โดยให้ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรสาธารณประโยชน์ในระดับท้องถิ่น

ซึ่งในการบริหารโครงการนำร่องและกิจกรรมที่เกิดขึ้น ให้จัดทำในรูป คณะกรรมการพหุภาคี ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรชุมชน ท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น ที่มีความรู้และ ประสบการณ์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ประจักษ์ เพื่อให้ โครงการนี้เป็นโครงการและกิจกรรมพิเศษซึ่งระดมความรู้ ความสามารถ และการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนอย่างแท้จริง และเพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องแม้ว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ให้ศึกษารูปแบบการบริหาร หลายโครงการในอดีตพิจารณาเปรียบเทียบประกอบด้วย
